

GLEDALIŠKI LIST

1
9
4
3

1
9
4
4

O P E R A

1 B. SMETANA: PRODANA NEVESTA

B. Smetana:

Prodana nevesta

KOMIČNA OPERA V TREH DEJANJIH, SPISAL K. SABINA,
PREVEL N. ŠTRITOF.

Dirigent: **D. Žebre**

Režiser: **C. Debevec**

Inscenator: V. SKRUŠNY

O se be :

Krušina, kmet	V. Janko
Ljudmila, njegova žena	Št. Poličeva
Mařenka, njuna hči	K. Vidalijeva
Miha, gruntar	M. Dolničar
Hata, njegova žena	N. Španova
Vašek, njun sin	S. Banovec
Janko, Mihov sin iz prvega zakona	D. Čuden
Kecal, mešetar	F. Lupša
Cirkuški ravnatelj	F. Jelnikar
Esmaralda, plesalka	E. Barbičeva
Indijanec	K. Marenk

Solo plešejo: M. Remškar, S. Japelj, M. Kirbos, D. Pogačar.

Godi se v večji vasi. — Čas: sedanjost.

Zborovodja: R. SIMONITI.

Koreograf: ing. P. GOLOVIN.

Cena »Gledališkega lista« Lit 2.—.

GLEDALIŠKI LIST

DRŽAVNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1943/44

OPERA

ŠTEV. 1

B. SMETANA:

PRODANA NEVESTA

PREMIERA 16. OKTOBRA 1943

Ciril Debevec:

»Na mesta«

Večkrat sem slišal to besedo. Ne samo jaz, mnogo jih je, kj so jo slišala prav tako kakor jaz. In vsak, kdor jo je kdaj koli slišal, se bo spominjal, da ima to kratko, hladno, odsekano povelje nekaj čuden zvok, in prav tako neko čudno vsebino in moč. V spominu, v duhovnem pazvoku se mi zdi, kakor da je beseda nekako neznano trda, težka, resna in obenem kakor brezoblična, srepa in strma, vrhu vsega pa vendarle jasna in točna. Beseda, ki ne pozna ne čustva, ne šale, beseda, ki nekako mehanično odpre samo dvoje in to je: odgovornost in dolžnost.

Ni valujoči zanos praritma krvi, ni sveti ogenj stvariteljskih fantazij, niti ni mrtva poslušnost navitega in sproženega stroja, temveč je napol jasna, napol nejasna zavest in občutek nenavadne resnobe trenutka, v katerega vstopaš, nenavadne resnobe položaja, ki ga zavzemaš, nenavadne resnobe vsakega dela in vsakega dejanja, kj ga boš moral na mestu v določenem času in v nastopivših okoliščinah izvršiti.

Beseda »Na mesta« ima v sebi tudi za laika nekaj ostrega, nekaj odločnega, skratka, nekaj vojaškega. In res je: Beseda: »na mesta« je vojaško povelje. In vojak ve najbolje, kaj je poslušnost, kaj je red, kaj je naloga, kaj postojanka in kaj dolžnost. Pravi vojak ve najbolje, kaj je odgovornost, kaj je odvisnost, vé: kje je njegovo mesto in zlasti: kaj to mesto od njega zahteva.

Primerjava umetništva z vojaštvom je na videz morda nekoliko čudna in tuja. Samo na videz. Kajti v vsakem umetniku — v katerem je prav za prav vse — je skrito tudi mnogo vojaka. Duhovna in vojaka. Duhovna — v smislu njegovega nadnaravnega in npravnstvenega poslanstva, vojaka — v smislu njegove preprostosti, odločnosti, zanesljivosti in poguma. Naj bodo imenovane lastnosti v tej zvezi še tako neverjetne in na videz morda celo smešne, v resnici to vendar ne spremeni ničesar in mnogi umetniški življenjepisi so v tem pogledu tudi povsem nedvomno in jasno očitni.

Tudi za gledališko umetnost lahko nastopijo v zgodovini trenutki, ko so njeni izvajalci v svojem dolžnostnem delovanju postavljeni pred enako zahtevnost kakor morda njihova umetniška zmogljivost. Nastopijo časi, ko se tudi v gledališču razne lahkokrile Muze in Muzice morajo poskriti, deloma, ker so že po naravi plašne in bojzljive, deloma pa, ker bi s svojim nehanjem samo motile odgovorni in težavni potek zapovedanega opravila. Na odprtem, razburkanem morju, v burji in viharju, spričo nevarnosti čeri, sipin in najrazličnejših možnih ranljivih udarcev je čuječnost in delavnost poveljstva kakor tudi celotne posadke ladje dvojno in stotero potrebna. V časih, ko milijoni trpijo, krvavijo in umirajo za svoje ideje, za svoja prepričanja, za zvesto izpolnjevanje svojih dolžnosti, se mora tudi gledališče, če hoče opravičiti enakovredno svoj obstanek, bolj kot kdaj koli zavedati svojega pravega poslanstva in zato bolj kot kdaj koli izvrševati zvesto vse — v okviru danih možnosti — kar koli je v pravem njegovem smotru v vseh njegovih sposobnostih in vseh njegovih močeh. Približevanje resnici, vzbujanje ljubezni in dobrote, blažitev nizkih strasti in plemenitenje duha so previsoke in predragocene dobrine, da bi smeli gledališki krmarji in mornarji v teh težkih časih le za las popustiti. Ne smemo — pa čeprav je hudo in težko. Trpljenje kuje može in — ljudi.

Čedalje bolj čutimo, da se bližajo ure, ko za površno izvrševanje dolžnosti v našem delu ne bo ne časa in ne prostora. Zane-marjanje službe v današnjih časih je dvakrat bolj nemoralno kakor v normalni dobi. Življenje — tudi gledališko in morda najbolj gledališko — si je treba prislužiti. Pošteno prislužiti. Življenje ni šala. Življenje ni praznik.

Čedalje bolj čutimo, da nastopajo z neizprosno strogostjo in nujno doslednostjo tudi za nas tisti časi, ko se bodo morale izključno umetnostno-kvalitetne zahteve nekoliko umakniti osnovni življenjski in obenem tudi kulturni zahtevi, ki pravi: predvsem in za vsako ceno dostojno delati, vztrajati in tudi v zadržati.

Sovisno z drugimi razmerami so tudi pogoji za radostno-kipeče, vroče in živo-plameneče gledališko ustvarjanje vse prej kakor rožnati in cvetoči. Nabava repertoarnega materijala je skoroda popolnoma onemogočena, tako, da smo navezani le na neprebogato lastno domačo zalogo: vprašanje umetniškega in tehničnega osebja zavzema v smislu zdravja, dosegljivosti in zasedbenih možnosti od časa do časa naravnost bolesterne oblike; primanjkovanje posebnega gledališko-dekoracijskega, tehničnega in kostumskega materijala čedalje občutnejše posega v naše optično in prostorsko odrsko in zaodrsko delovanje; skrčeni delovni čas stavlja na izvajalno osebje izredno naporne in včasih duševno in telesno komaj izvedljive zahteve. Vse to je gotovo res in nergači bodo imeli najbrž prenekaterikrat priliko obregniti se ob to ali drugo pomanjkljivost na tem ali drugem polju iz omenjenih področij. Toda na drugi strani nas tolaži in bodri prekrasno dejstvo, da nam naši lanskj abonenti kljub vsem težavam niso ostali le zvesti, temveč nasprotno, da se jih je priglasilo nanovo tako visoko število, da je morala uprava poleg vseh napolnjenih dosedanjih dodati še en nov abonma. To in pa mnogoštevilna, tuja in domača, pismena in ustna, strokovna in laična priznanja o našem opernem prizadevanju nas potrjuje in krepijo v zavesti, da je naše gledališče našim številnim obiskovalcem morda le nekaj več kot samo prehodni živčen pojav, le nekaj več kakor neke vrste »izhod v silo in za silo«.

Zato je spričo vseh velikih in težkih dogodkov, spričo vseh trdih in hudih stvari, ob začetku sezone za nas važno samo eno geslo, dolžnostno in odgovorno, samo eno povelje, jedrnato in kratko: — »N a m e s t a!«

*

Dva odlomka o „Prodani nevesti“

Kakor privre sam od sebe radostni vzklik in se izlije iz prepolnega srca, nekako tako je v nezadržanem in sklenjenem toku priklopela iz duše skladateljjeve ta umetnina, ki je res kot en sam plemeniti vrisk z lepoto prenasičenega duha. Zdi se, kot da se je iz živega in prepolnega vrelca izlila ta reka glasbenih misli, ki se medsebojno predejo in prelivajo kot vodni tokovi, izpreminjajoči se v barvnih odtenkih bogatega čustvenega izžarevanja. Kot božji plamen je ta umetnina, ki je čudno skrivnosten in se užge le zelo redkokdaj in čisto iz lastnega nagiba, ne meneč se za hotenje človekovo in za njegovo še tako stremeče prižiganje.

In res. Mnogo oper je ustvaril Smetana in veliko je bilo njegovo stremenje in hotenje na tem polju. Toda med vsemi se je vzpela najvišje in v božjem plamenu najbolj zažarela »Prodana nevesta«.

(Iz članka V. Ukmar: Spev življenske radosti, Gled. list, Opera :941-42, št. 7)

*

V vsej operni literaturi se ne spominjam dela, ki bi v glasbenem pogledu učinkovalo tako neposredno, tako vedro in živo kakor »Prodana nevesta«. Človek naše stroke in v naših letih že ne šteje več, kolikokrat jo je že slišal in vendar učinkuje vedno znova kot sveža studenčnica popotniku v puščavi, kakor hladilno olje na razbolele rane, kot zlato sonce po dolgi megli in dežju. Ob teh tako prisrčnih in hkrati tako domačih, ljuboznanih zvokih, ob teh poskočnih in vriskajočih udarcih se nam zdi, kot da se je priroda sama sprevrgla in spremenila v glasbo. Če pojejo italijanske opere o krvi in ljubezni, če pripovedujejo francoske o srečah in nesrečah malih in velikih ljudi, če tožijo in hrujejo vse ruske iz mehkobne ali pa veličastne in zagonetne duše, in če bučijo nemške o junaštvu in nadzemstvu, potem je češka opera ravno s svojim vrhuncem zapela slavno pesem o naravi, o nebu in o zemlji, o hribih in dolinah, o vetru in oblakih, o soncu in viharjih, o njivah in poljih, o tičkih in o cvetkah, o cerkvicah na gričkih, o hišicah v vasicah, o skednjih in kozolcih, o travci in o senu, o žegnanju in o petju, o zdravju in veselju, o vinčku in o plesu. Vse to nam vstaja in samo

raste pred očmi, kadar zaslišimo te slikovite glase, ki so v teh svojih ritmihih tako šegavo neugnani, tako navihano in hkrati otroško razigrani, in ki so v melodijah tako prijazni, rahlotožni, pa vendar tako dobri in blago-ljubeznivi. Vsa muzika »Prodane« je kot pokrajina, vsa izročena, dehteča in žareča v soncu. Kot da je komponiral Segantini.

(Iz članka C. Debevec: Režijske opazke k Prodani nevesti, Gl. list, Opera 1941-42, št. 7)

Razpis abonmaja za leto 1943-44

Predstave Drame in Opere so razdeljene na abonmaje: »Prvi abonma«, red »Sreda«, red »Četrtek«, red »Sobota« in abonmaja A in B. Poleg teh abonmajev, ki veljajo za operne in dramske predstave, je razpisan še abonma red »Torek«, ki velja samo za dramske predstave. »Prvi abonma« dobi delno premiere v Operi in Drami, ostala dela pa bodo dobili abonenti »Prvega abonmana« v razporedu abonentskih predstav kot prvi.

Abonma je veljaven za 36 predstav, 20 dramskih in 16 opernih, odnosno operetnih.

REPERTOAR OPERE:

Barok-klasika: Mozart: Don Juan; Gluck: Orfej in Evridika; Donizetti: Don Pasquale; Rossini: Seviljski brivec.

Zgodnja romantika: Lortzing: Car in tesar; Nikolai: Vesele žene windsorske; Verdi: Macbeth, Rigoletto, Trubadur, Traviata.

Visoka romantika: Humperdinck: Janko in Metka; D'Albert: Mrtve oči; Verdi: Don Carlos, Falstaff; Giordano: Fedora; Perosi: Vstajenje (oratorij); Mascagni: Prijatelj Fric; Puccini: Madame Butterfly, Boheme; Musorgski: Boris Godunov; Rimski-Korzakov: Sne-guročka; Čajkovski: Evgenij Oniegin; Janaček: Jenufa; Smetana: Prodana nevesta; Foerster: Goreniski slavček; Massenet: Thais, Man-non; Gounod: Faust; Thomas: Mignon; Bizet: Carmen.

Moderna: Svetel: Višnjegorci; Wolf-Ferrari: Štirje grobijani; De Falla: Trirogeljnik (balet); Stravinski: Apolon Musagete (balet).

Operete: Gregorc: Melodija srca; Straus: Netopir; Zeller: Ptičar; Lehár: Zemlja smehljaja.

Cene za abnoma reda A in B. Loža v parterju: privatniki 310 lir, državni in samoupravni uradniki 255 lir obrok. Loža v I. redu št. 1—5, obrok 310 lir, uradniški 255 lir, loža I reda št. 6—6, obrok 340 lir, uradniški 280 lir. Parterni sedeži: I. vrsta splošni abonma 84 lir, uradniški 69, II.—III. vrsta 75—61 lir, IV.—IX. vrsta 66—54 lir, X.—XI. vrsta 56—47 lir, XII.—XIII. vrsta 47—39 lir. Balkonski sedeži: I. vrsta splošni 56 lir, uradniški 47 lir, II. vrsta 47—39 lir, III. vrsta 37—31 lir. Galerijski sedeži: I. vrsta splošni abonma 34 lir, uradniški abonma 28 lir, II.—III. vrsta 27 lir odnosno 23 lir, IV.—V. vrsta 23—19 lir.

Cene za abnoma red »Prvi«, red »Sreda« in red »Četrtek«. Loža v parterju: splošni abonma 10 obrokov à 330 lir, uradniški abonma 290 lir. Loža v I redu št. 1—6 330 lir, uradniški 290 lir, loža v I redu št. 6—9 obrok à 360 lir odnosno 320 lir. Parterni sedeži: I. vrsta 89 lir, uradniški 79 lir, II.—III. vrsta 79—70 lir, IV.—IX. vrsta 70—62 lir, X.—XI. vrsta 60—53 lir, XII.—XIII. vrsta 50—44 lir. Balkonski sedeži: I. vrsta 60—53 lir, II. vrsta 50—44 lir, III. vrsta 39—35 lir. Galerijski sedeži: I. vrsta 36—32 lir, II.—III. vrsta 29—26 lir, IV.—V. vrsta 24—22 lir.

Abonma je plačljiv v 10 zaporednih mesečnih obrokih.

Abonent splošnega abonmana uživa v razmerju z dnevnimi cenami znaten popust, abonent — državni ali samoupravni uradnik odnosno uslužbenec pa doseže celo 30% popust.

Vsebina „Prodane neveste“

Prvo dejanje. Trg z gostilno. Množica praznuje cerkveno proščenje. Veselje in radost sijeta ljudem iz oči, le Marinka in njen ljubi, Janko, se držita černo ob strani. Marinka je namreč hči trdnega gruntarja, ki jo kani možiti s sinom petičnega Tobije Mihe, Vaškom. Prav danes naj bi prišla stari in mladi k njim domov na ogledi. Marinka pa je srčno vdana svojemu fantu Janku in mu obljubi večno zvestobo, čeprav ne ve, odkod in kdo je prav za prav po rodu. Janko ne izda očetnega imena, pač pa ji potoži, kako ga je po materini smrti oče na mačehino besedo pogнал od doma.

— Mešetar Kecal iztakne Marinkine starše ter jim na vsa usta hvali ponujanežena ženina Vaška. Rad bi čim prej sklenil končni ženitni dogovor. Krušinova oba vprašata hčer za njeno mnenje, a ta odločno odkloni sleherno misel na poroko s komer koli drugim kakor z Jankom. Mati se postavi Marinki ob stran in pravi, da brez hčerinega privoljenja iz te moke nikakor ne more biti kruha. Kecal pa ima pred očmi kupčijo in procence, zato ne odneha. Marinkine očetu svetuje, naj stopi v krčmo ne pomenek s starim Tobijo, sam pa bo medtem spregovoril z Jankom, da vidi, kaj bi se dalo pri njem doseči s pametno besedo.

Drugo dejanje: V gostilni. Fantje in dekleta iz vse vasi so zbrani pri velesem piru, pesmi in plesu. Janko zapoje pesem v čast svoje ljubljence, nakar se soba polagoma izprazni. Šele sedaj se upa vanjo prismojeni Vašek, ki mu je mati doma naročila, naj gleda, da se bo svoji nevesti Marinki prikupil. Kmalu nato ga Marinka sama iztakne. Vašek je ne pozna, zato mu brž natvezi grozovito storijo o Marinkini nezvestobji in njeni kruti, človeku nevarni nravi, spričo katere bi imel ob njeni strani pravi pekel na zemlji. Vašku je ljubka in dobra »neznanka« koj všč in ji da besedo, da ne bo vzel Marinke za ženo. Ko bi pa rad nato zapeljivko objel, se m: ta izvije in smeje uide. Zaljubljeni bedaček pohiti za njo. — V tem privede Kecal Janka, da bi ž njim spregovoril na samem: če bi bil pripravljen odreči se Krušinove Marinke, bi mu mešetar izplačal na roko tristo belih zlatnikov nagrade. Janko, ki o njem nihče ne ve, da je prvi Mihov sin in Vaškov po poli brat, udari Kecalu v roko, a ie pod pogojem, da bo Marinko dobil za ženo edino *Mihov sin*. Mešetar ne sluti skrite ukane, zato skliče vesel priče in ljudi, vpriče katerih Janko slovesno podpiše pogodbo in prejme denar. Navzoči so ogorčeni nad fantom, ki je za par božjakov izdal in prodal nevesto.

Tretje dejanje: Trg pred gostilno. Potujoča cirkuška družina pride v vas in priredi kar na trgu za reklamo majhno predstavo. Vašek stika za svojo pobeglo „ljubico“, a se brž vname v novem ognju, ko zagleda lepe cirkuško plesalko Esmeraldo: Dekle ga zaprede v svoje mreže in ga po naročilu cirkuškega ravnatelja pregovori, naj se za večerno predstavo obleče v medvedjo kožo in

tako zameni v vlogi medveda pijanega cirkuškega igralca. Plesoči medved je namreč glavna in najbolj priljubljena točka cirkusovega sporeda. Vašek kar takoj poskusi z Esmeraldo in ravnateljem medvedji ples. Pri tem ga najdeta oče in mati, ki ga s Kecalom iščeta, da bi že končno uredili stvar z ženitvijo. Na splošno začudenje izjavi Vašek odločno, da noče Marinke, temveč tisto lepo »neznanko«, ki ga ljubi, in ob katere strani ne bo imel pekla. A glej, v tem se že pojavi na prizorišču sama »neznanka«, ki seveda ni nobena druga kot — Marinka. Povedali so ji, da jo je nje Janko prodal za tristo zlatnikov, in je zato v svoji prevarani ljubezni na moč nesrečna. Njena gorjupa bolečina se razlije v morje obupa, ko ji Kecal pokaže papir z Jankovim podpisom. Vaška se več ne brani, pač pa si izgovori rok za premislek. V ta namen jo puste samo, a že privihra prešerne volje Janko, da bi ji povedal vso norčijo. Razžaljeno dekletko pa mu ne pusti do besede, temveč izjavi pred roditelji, da bo vzela za moža Mihovega sina. Tedaj šele pride na dan presenečenje: Janko se izda za Mihovega sina, in oče Miha mora njegove besede potrditi. Marinka spregleda ljubčkovo zvijačo in pohiti v njegov objem. Nasedlemu Kecalu se vsi porogljivo od srca nasmejejo. V tem prilomasti iz cirkusa pobegli medved, sname pred prestrašenimi ljudmi glavo in se pokaže kot — Vašek. Osramočena Jankova mačeha odpelje sina domov, Miha srečen stisne roko vrnivšemu se Janku, Krušinova dva pa blagoslovita mladi par: Janke in Marinka slavita zmago svoje ljubezni.

OSEBNA VEST

Po odloku Šefa pokrajinske uprave v Ljubljani z dne 12. oktobra 1943, št. 3348-2 je bil g. podpolk. Herzog Ferdinand imenovan za pomočnika in namestnika upravnika Drž. gledališča.

Herausgeber: Die Intendanz des Staatstheaters in Laibach. Vorsteher: Oton Župančič. Schriftleiter: C. Debevec. Druck: Makso Hrovatin. — Alle in Laibach. Izdajatelj: Uprava Državnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Župančič. Urednik C. Debevec. Tiskarna Makso Hrovatin. — Vsi v Ljubljani.